

"הקב"ה חישב את הקץ לעשות"

הרב אברהם גיסר

שמות יב'

לז ויסעו בני-ישראל מרעמסס, ספתה, כשש-מאות אלף רגלי הגברים, לבד מטף. לח וגם-ערב רב, עלה אתם, וצאו ובקרו, מקנה כבד מאד. **לט** ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים, עגת מצות--כי לא חמץ: כי-גרשו ממצרים, ולא יכלו להתמהמה, וגם-צדה, לא-עשו להם. **מ** ומושב בני ישראל, אשר נשבו במצרים--שלשים שנה, וארבע מאות שנה. **מא ויהי, מקץ שלשים שנה, וארבע מאות, שנה; ויהי, בעצם היום הזה, יצאו כל-צבאות יהודה, מארץ מצרים. מב** ליל שמרים הוא ליהנות, להוציאם מארץ מצרים: הוא-הקילה הנה ליהנה, שמרים לכל-בני ישראל לזרתם.

מתוך הגדה של פסח, נוסח הרמב"ם

"ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא! שהקדוש ברוך הוא מחשב את הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים, שנאמר) בראשית טו": (ויאמר לאברם: ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול."

בראשית יב'

א ויאמר יהוה אל-אברם, לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל-הארץ, אשר אראך. **ב** ואעשך, לגוי גדול, ואברכך, ואגדלה שמך; ויהי, ברכה. **ג** ואברכה, מברכיך, ומקלקך, אאר; ונברכו בך, כל משפחות האדמה.

בראשית מו'

א ויסע ישראל וכל-אשר-לו, ויבא בארה שבע; ויזבח זבחים, לאלהי אביו יצחק. **ב** ויאמר אלהים לישראל במראת הקילה, ויאמר יעקב יעקב; ויאמר, הנני. **ג** ויאמר, אנכי האל אלהי אביך; אל-תירא מרדה מצרימה, כי-לגוי גדול אשימך שם. **ד** אנכי, ארד עמך מצרימה, ואנכי, אעלך גם-עלה; ויוסף, נשית ידו על-עיניך.

בראשית מז'

כז וישב ישראל בארץ מצרים, בארץ גשן; ויאחזו ביה, ויפרו וירבו מאד. **כח** ויחי יעקב בארץ מצרים, שבע עשרה שנה; ויהי ימי-יעקב, שני חטיו--שבע שנים, וארבעים ומאת שנה.

רש"י: ויחי יעקב -

למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו.

בראשית נ'

כד ויאמר יוסף אל-אחיו, אנכי מת; ואלהים פקד ופקד אתכם, והעלה אתכם מן-הארץ הזאת, אל-הארץ, אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב. **כה** וישבע יוסף, את-בני ישראל לאמר: פקד ופקד אלהים אתכם, והעלתם את-עצמתי מזה.

שמות א'

א ואלה, שמות בני ישראל, הבאים, מצרימה: את יעקב, איש וביתו באו. **ב** ראובן שמעון, לוי ויהודה. **ג** יששכר זבולון, ובנימן. **ד** דן ונפתלי, גד ואשר. **ה** ויהי, כל-נפש יצאי רך-יעקב--שבעים נפש; ויוסף, היה במצרים. **ו** וימת יוסף וכל-אחיו, וכל הדור ההוא. **ז** ובני ישראל, פרו וישרצו וירבו ויעצמו--במאד מאד; ותמלא הארץ, אתם. **ח** ויקם מלך-חדש, על-מצרים, אשר לא-ידע, את-יוסף ט ויאמר, אל-עמו: הנה, עם בני ישראל--רב ועצום, ממנו. **י** הבה נתחכמה, לו: פו-ירבה, והיה כפי-תקראנה מלחמה ונוסף גם-הוא על-שנאינו, ונלחם-בנו, ועלה מן-הארץ. **יא** וישימו עליו שרי מסיים, למען ענתו בסבלתם; ויבן ערי מסכנות, לפרעה--את-פתם, ואת-רעמסס. **יב** וכאשר יענו אתו, כן ירבה וכן יפרי; ויקצו, מפני בני ישראל. **יג** ויעבדו מצרים את-בני ישראל, בפרך. **יד** וימרו את-חזיהם בעבדה קשה, בחמר ובלבנים, ובכל-עבדה, בשדה--את, כל-עבדתם, אשר-עבדו בהם, בפרך. **טו** ויאמר מלך מצרים, למינלות העברית, אשר שם האחת שפרה, ושם השנית פועה. **טז** ויאמר, בינך ואת-העבריות, וראיתו, על-האבנים: אם-בן הוא והמתן אתו, ואם-בת הוא ונתתה, יז ותיראן המינלות, את-האלהים, ולא עשו, כאשר דבר אליהן מלך מצרים; ונתחיינן, את-הילדים. **יח** ויקרא מלך מצרים, למינלות, ויאמר להן, מדוע עשיתן הדבר הזה; ונתחיינן, את-הילדים. **יט** ותיאמרן המינלות אל-פרעה, כי לא כנשים המצרות העבריות: כפי-חיות הנה, בטרם תבוא אלהן המינלות וילדו. **כ** ויטיב אלהים, למינלות; וירב העם ויעצמו, מאד. **כא** ויהי, כי-יראו המינלות את-האלהים; ויעש להם, בתים. **כב** ויצו פרעה, לכל-עמו לאמר: כל-הבן הילוד, היארה תשליכהו, וכל-הבת, תחיון. **כג** וילך איש, מבית לוי; ויקח, את-בת-לוי. **כד** ותיק האשה, ותלד בן; ותיא אתו כפי-טוב הוא, ותצפנהו שלשה ירחים.

רבנו בחיי שמות א'

והנה כל ההתחכמות הזאת שעשו בנסתר ובנגלה לא הועיל להם כלום, והיתה ברכה משתלחת בזרעם בריבוי גדול כצמת השדה, הוא שכתוב וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, וכן אמר הנביא (יחזקאל טז) רבבה כצמת השדה נתתיך ותרבי ותגדלי. ואף על פי שהשליכו בניהם ליאור הנה המושיע נצל בסיבה מאת ה' יתברך כי לה' התשועה וההצלחה וכל הסיבות מאיתו, והוא יתברך הפר עצתם והאביד חכמתם, כענין שכתוב משיב חכמים אחר ודעתם יסכל. וכמו כן יארע לנו בגלותנו זה בכל דור ודור חושבים עלינו מחשבות רעות והם מתחכמים להאבידנו מן העולם, ואין לאל ידם, כי לא כן מחשבות השם יתברך, וכמו שדרשו רז"ל וכאשר יענו אותו כן ירבה אמר הקב"ה אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה.

רשב"ם

פסוק א ואלה שמות - מפני שרוצה לפרש ולומר ובני ישראל פרו וישרצו וגו', הוצרך לכפול ולומר בבואם למצרים לא היו אלא שבעים ואחר מות דור ההוא פרו וישרצו .
ויקם מלך חדש - ונתחכם עליהם למעטם ולא הועיל לו.
פסוק ז פרו - בהריון. **וישרצו -** לידה. שלא שְׁכָּלָה הרחם. שבכל מקום קטנים, קרוין שרץ על הארץ. **וירבו -** גדלו ונעשו הקטנים גדולים ולא מתו בקטנותם. **ויעצמו -** שלא מתו אנשים, אלא היו הרבה ועצמו במאד מאד עד שנתמלאה הארץ אותם .
פסוק י נתחכמה לו - שלא ירבה, שאם ירבה והיה כי תקראנה מלחמה משנאינו .

שמות ג'

טז לך ואספֶּת את-זקני ישראל, ואמרת אליהם יהוה אלהי אבותיכם נראה אלי, אלהי אברהם יצחק ויעקב, לאמר: פֶּקֶד פְּקִדְתֵי אֲתֶכֶם, וְאֶת-הַעֲשׂוּי לְכֶם בְּמִצְרַיִם. ייז ואמר, אעלה אתכם מעני מצרים, אל-ארץ הפְּנֵעֵנִי והחתי, והאמרי והפְּרִזִי והחני והיבוסִי--אל-ארץ זבת חלב, ודבש. יח ושמעו, לקולך; ובאת אתה וזקני ישראל אל-מֶלֶךְ מִצְרַיִם, ואמרתם אליו יהוה אלהי העבריים נקרה עלינו, ועתה נלכה-נא דָרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר, וְנִזְבְּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ.
רש"י - "ושמעו לקולך -"מאליהם מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים יעקב אמר ואלהים פקוד יפקוד אתכם יוסף אמר להם פקוד יפקוד אלהים אתכם.

מסכת עדויות פרק ב משנה ט

ב, ט הוא (רבי עקיבא) היה אומר, האב זוכה לבן, בנוי, בכוח, בעושר, בחכמה, ובשנים, ובמספר דורות לפניו הוא הקץ--שנאמר "קורא הדורות מראש" (ישעיהו מא, ד); אף על פי שנאמר "ועבדום, ועינו אותם--ארבע מאות, שנה" (בראשית טו, יג), אמר "ודור רביעי, ישובו הנה" (בראשית טו, טז).

ואמר רב המנונא: הרואה אוכלוסי ישראל, אומר: **ברוך חכם הרזים**. אוכלוסי נכרים אומר:
+ ירמיהו נ"ו בושא אמכם וגו'.

+שמואל א' י"ז+ והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר רבא ואיתימא רב זביד ואיתימא רב אושעיא: זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא, ונכנס באוכלוסא, ודרש באוכלוסא.

...

אמר עולא: נקיטינן - אין אוכלוסא בבבל. תנא: אין אוכלוסא פחותה מששים רבוא.

רמב"ם הלכות ברכות פרק י הלכה יא:

הרואה ת"ר אלף אדם כאחד, אם עכו"ם הם אומר בושא אמכם מאד חפרה יולדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה, **ואם ישראל הם ובארץ ישראל** אומר ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם חכם הרזים.

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"